

SODOBNE SPREMEMBE V KMETIJSKI RABI TAL KOT INDIKATOR RAZLIK V REGIONALNEM RAZ- VOJU PRIMORSKE SLOVENIJE

Branko Pavlin*

Prispevek prinaša delne rezultate širše zastavljene raziskovalne naloge o dejavnikih spreminjanja kmetijske rabe tal v Primorski Sloveniji, točneje na osmih vzorčnih površinah, ki so locirane v štirih obmejnih pokrajinskih enotah: Goriških Brdih, Krasu, Vipavski dolini in Koprskem primorju (Karta 1). Spremembe v kmetijski rabi tal so rezultanta številnih vplivov t.i. geokompleksa ter historičnega razvoja in so zunanji, vidni del pokrajinskih sprememb, ki jih prinaša regionalni razvoj.

Lokalne fizičnogeografske in družbenogeografske pokrajinske značilnosti povzročajo raznolikost v procesu sprememb. Da bi se kar v največji meri približali lokalnim specifičnostim, ki kreirajo kmetijsko rabo tal, smo za podrobno proučitev sodobnih procesov izbrali metodo fotointerpretacije letalskih posnetkov, ki zagotavlja ažurne in zanesljive informacije. Ena od prednosti te metode je v tem, da omogoča slediti spremembam na nivoju individualne parcele, kateri je mogoče natančno opredeliti mikrolokacijske značilnosti in lastništvo. V sodobni, postmoderni družbi, individualizem na vseh področjih družbenega življenja izpodriva nekdanjo kolektivistično ali občestveno zavest. Zato je nujno približevanje raziskovalnega dela lastniku ali najemniku parcele, kot nosilcu odločitev, ki učinkujejo v agrarni pokrajini.

Menimo, da je za uspešno doseganje tako zastavljenega cilja, umestna uporaba metod socialne in behavioristične geografije ter fotointerpretacije. Žal je pričujoče delo šele prvi del tako zastavljene raziskovalne naloge in še ne vsebuje rezultatov raziskovanja na nivoju individualnega lastnika, pač pa le za nivo katastrske občine ali njenega dela.

* Dipl. geogr., strokovni sodelavec, Inštitut za geografijo Univerze, Trg francoske revolucije 7, 61000 Ljubljana

OBMEJNE POKRAJINSKE ENOTE SLOVENSKEGA PRIMORJA

BORDER LANDSCAPE UNITS OF THE SLOVENE LITTORAL

Fotointerpretacijo smo izvajali na črnobelih pankromatskih posnetkih v merilu 1:17500 iz leta 1975, ki so nam dali osnovno stanje, s posnetkov iz let 1986/1988 v merilu 1:17500 in 1:10000, pa smo dobili primerjalno stanje. Stanje kmetijske rabe tal in razlike smo kartirali na pregledne katastrske načrte v merilu 1:5000. Rezultate fotointerpretacije smo dopolnili oziroma kontrolirali s terenskim delom.

S primerjavo kart sprememb kmetijske izrabe tal ter pedoloških kart, naklona zemljišč ter ekspozicije smo želeli izluščiti dominanten fizičnogeografski faktor spreminjajoče se kmetijske rabe tal. Z analizo osnovnih populacijskih značilnosti naselij na vzročnih površinah in oddaljenostjo le-teh od gravitacijskih središč smo želeli ovrednotiti družbeni del geokompleksa, ki vpliva na procese v rabi kmetijskih površin. Izkazalo se je, da so različni tipi sprememb kmetijske rabe tal, lahko dober indikator razlik v regionalnem razvoju in zgodnji pokazatelj smeri bodočih procesov.

Današnja raba tal je samo zadnje stanje v genetskem razvojnem nizu. Zaradi celovitejše podobe je treba podati glavne zgodovinske in politične razvojne vplive v proučevanem območju. Primorska Slovenija je območje, kjer so se državne meje v dvajsetem stoletju živahno menjavale. Za slovensko prebivalstvo najbolj dramatično in usodno je bilo nastajanje meje med Italijo in Jugoslavijo po letu 1945. Tedaj je Primorska Slovenija izgubila svoji glavni gravitacijski središči Trst in Gorico. Prekinjena je bila možnost zaposlitve izven kmetijstva, prekinjene so bile prometnice, ukinjen je bil trg za kmetijske pridelke, pretrgane so bile številne sorodstvene in prijateljske vezi. Tradicionalno mestno-oskrbno kmetijstvo Krasa, Koprškega primorja in Vipavske doline se je moralo takorekoč preko noči prestrukturirati in se preusmeriti na druge trge. Kot nadomestilo za izgubljeni mesti so forsirali industrijski in sploh urbani razvoj Kopra — kot edine slovenske luke in Nove Gorice (oba kraja skupaj pa še dolgo ne bosta ujela svetovljanske metropole Trsta). Z liberizacijo prometa ljudi in blaga preko državne meje, zlasti po letu 1963, pa postaja obmejna lega prej prednost kot ovira za vsestranski razvoj prebivalstva na obeh straneh meje, kar se je pokazalo tudi v nekaterih vzorčnih območjih proučevanja. Drugi za kmetijstvo pomembni dejavnik, je z ideologijo obremenjeni državni intervencionizem, ki je načrtno zatiral zasebno kmetijsko posest kot element kapitalističnih družbenih odnosov, na drugi strani pa favoriziral državna oziroma družbena kmetijska posestva, ki so bila deležna obilnih dotacij. Širila se je dvojna kmetijsko-zemljiška struktura: na eni strani (naraščajoči) kompleksi družbenih posestev z zaokroženimi parcelami, na drugi strani pa vse bolj razdrobljena posest zasebnih kmetovalcev z velikim številom majhnih parcel in obilico ročnega dela. Zato ni presenetljiva izredno hitra deagrarizacija prebivalstva v vsej Sloveniji: leta 1948 je bil delež kmečkega prebivalstva 48,9 %, leta 1981 le 9 %! Deagrarizirano prebivalstvo se je zaposlilo v industriji, vse več zemlje je ostalo

neobdelane. Sredi šestdesetih let je prišlo do paradoksalnega stanja, ko je ostal znaten del zemlje neobdelan, država pa je uvažala hrano. V osemdesetih letih se je proces opuščanja kmetijske zemlje v predelih z najboljšimi pridelovalnimi pogoji ustavil in se z naraščajočo družbeno krizo prevesil v nasprotno smer. V predelih, ki so kmetijsko manj ugodni, se je proces opuščanja obdelovanja zemlje ohranil do konce osemdesetih let, čeprav so marsikje razvidna znamenja reafirmacije kmetovanja.

V klimatskem oziru med vsemi štirimi obmejnimi pokrajinskimi enotami Slovenskega primorja ni velikih razlik. Vse sodijo v območje submediteranske klime (povprečne januarske temperature so 3,2 — 3,6°C; letne padavine 1300 — 1600 mm). Za procese kmetijske rabe tal pa so pomembnejše mikroklimatske razlike, kot posledica reliefnih razlik, očitna pa je razlika med kraškim in flišnim področjem.

Obmejna pokrajinska enota Goriška Brda ima za kmetijstvo zelo ugodne klimatske in pedološke pogoje, kulturne terase pa so prilagojene gričevnatemu svetu. Vse območje je že tradicionalno usmerjeno v sadjarstvo in vinogradništvo in je zaradi tega doživljalo obdobja prosperitete in krizna obdobja. Po letu 1945 je zaradi nove državne meje to območje ostalo prometno izolirano, odrezano od gravitacijskega središča Gorice, ki je ostala v Italiji. Krizno stanje se je pričelo izboljševati po letu 1963, ko se je sprostil prekomejni promet. Na vzorčnem območju — v katastrski občini Madana (329 ha), se je število prebivalcev zniževalo skladno s padanjem natalitete, ohranil pa se je znaten delež kmečkega prebivalstva (25 — 30 %). Obdobje 1975/1986 je čas poglobljanja vinogradniške specializacije. Z vinogradi je bilo na novo zasajenih kar 25,5 ha (7,8 % površin katastrske občine). Iz njiv je nastalo 5 ha, iz travnikov 4,5 ha, iz gozda pa kar 12,4 ha vinogradov. Prav pri ekspanzivnem širjenju vinogradniških površin je treba osvetliti pomen obmejne lege ob propustni, odprti meji, ki deli dve pokrajinsko podobni a gospodarsko in kulturno različno razviti pokrajini. Kmetje iz Medane do večinoma dvolastniki. Pridelke, ki jih pridelajo v Italiji lahko tam prodajo. S pridobljenimi sredstvi imajo možnost nakupiti sodobno italijansko kmetijsko opremo, istočasno pa se zgledujejo po novostih tako v poljedelstvu in pridelovanju grozdja kot v kletarjenju. Tako poteka transfer tujega znanja in tehnologije na najcenejši možni način. S tem se izenečuje nivo gospodarske razvitosti na obeh straneh meje. Preurejanje gozda v vinograde kaže na to, da so nosilci teh procesov finančno trdni, kajti takšno pridobivanje novih kmetijskih površin je drago, vloženo pa se vreča z večletnim odlogom. Obenem je omenjeni proces znak, da je interes za zemljo velik in da primanjkuje kmetijskih površin.

Vipavska dolina, obsežna kmetijska pokrajina z milo zimo, ugodnimi prstmi in razmeroma ugodno količino padavin, je predstavljena le z vzorčno površino katastrske občine Bilje (326 ha).

Leži v spodnjem delu doline, ki se tu na široko odpira v Furlansko nižino in proti morju. V zahodni polovici k.o. Bilje so prsti na produ, v vzhodnih pa na glinah in peskih. Naselje samo beleži stalno rast števila prebivalcev, od kmetijstva pa živi le 3 % prebivalstva. V naselju je dovolj industrijskih delovnih mest in tudi doseljevanje nekmečkega prebivalstva je stalno. Sodobne spremembe v kmetijski rabi tal gredo v smer intenzifikacije le-te. Največje povečanje površin je med sadovnjaki, ki so se povečali za 3,6 % od vsega površja (11,8 ha), in to na račun njiv (7,8 ha) in travnikov (2,4 ha). Novi sadovnjaki so zasajeni večji del na rjavih prodnih prsteh, medtem ko so bili v šestdesetih in začetku sedemdesetih večji del na glinasto-peščениh tleh. Tedaj je nove sadovnjake v katastrski občini Bilje in njeni okolici pridobival kmetijski kombinat, sodobne spremembe pa so v polovici primerov potekale v organizaciji zasebnikov. Inovacijski zgled družbenega sektorja je bil torej uspešen. Kategorija, ki se je najbolj skrčila so bili travniki (13 ha), ki so prehajali večji del v njive in to po vsem območju. Nove njive so nastale celo v predelih, kjer so bili zaradi mokrotnosti tradicionalno travniki. V vzorčnem območju je razviden dokajšen interes za intenzifikacijo kmetijske rabe tal ter specializacijo v sadjarstvo. Istočasno srečamo na tem območju obraten proces — to je krčenje kmetijskih površin, ki poteka zaradi stanovanjske pozidave. V času 1975/1986 je bilo pozidanih 2,8 ha njiv in 2,1 ha travnikov. Ta proces je povsem nesprejemljiv, pa čeprav gre pogosto za popolnjevanje nepozidanih otočkov med hišami, saj je na razpolago dovolj površin v zaraščanju. Ravninski značaj površja in bližina neagrarnih delovnih mest sta dejavnika, ki močno pritegujeta novo poselitev. V Vipavski dolini sta zato proces kmetijske specializacije na eni strani in pozidavanje kmetijskih površin na drugi, prisotna v naseljih z dobro prometno dostopnostjo in razpoložljivo kmetijsko zemljo.

Obmejna pokrajinska enota Kras je obsežna apniška planota od 200 do 400 m dvignjena nad morje. Predstavljena je le z dvema, na skrajnem zahodnem robu ležečima vzorčnima območjema — Novo vasjo in Opatjim selom. Podnebje je kljub vplivom burje submediteransko, z ugodno količino padavin (1300 mm letno), a z manj ugodno razporeditvijo preko leta, ki jo še poslabša potencialna sušnost tal. Povojna ureditev državne meje je vzorčno območje prometno odrezala od tradicionalnih gravitacijskih središč Gorice in Tržiča (Monfalcone), nepovezano pa je do leta 1956 ostalo tudi z Novo Gorico. Ves povojni čas se je prebivalstvo zmanjševalo, v zadnjem desetletju pa je narastlo. Oddaljenost od zaposlitvenih središč je 7 do 15 km. Med sodobnimi spremembami v rabi tal je še vedno najmarkantnejše kontinuirano zaraščanje nekdanj golega ali v pašniško rabo ure-

jenega površja. V letih 1970 — 1979 se je 40 % pašnikov zarastlo z grmovno vegetacijo. V obdobju 1975/1986 se je zaraslost na teh površinah zgoščala saj je med pašnikom in gozdom niz prehodnih faz. Zaraščanje pašnikov je tako intenzivno in tako razširjeno, da ga smatramo za nepovraten proces. Tipična kraška krajina — goličave, redka polja in travniki ter pašniki med kamnitimi ogradami — izginja. Nastaja pa nov tip kraškega gozda — samonikle hoste med kamnitimi ogradami ali pa na gozdni nasadi črnega bora. Skromne njivske površine, ki jih najdemo tod so podlegle procesu zatvaranja, ohranile so se le v neposredni bližini bivališč in spominjajo na velike vrtove, zlasti ker je na njiv vse več trtja. Širjenje trte na majhnih parcelah je indikator popolne preslojitve prebivalstva, ki zaradi rekreativnih potreb zasaja trto. Drugi markanten proces, opažen le v Opatjem selu, je izredno prostorsko širjenje stanovanjske pozidave. Zaradi relativne cenenosti kamnitih gradbenih parcel in dobre prometne dostopnosti se je pozidana površina v Opatjem selu povečala za 30 %. Na velikih parcelah novogradenj običajno uredijo obsežne vrtove na alohtoni, iz Vipavske doline navoženi zemlji. Nastaja poseben tip pokrajine "urbano-vrtne enklave sredi zaraščajoče se kraške hoste", na robu starih strnjanih kraških vasi. Sedaj, ko ima skoraj ves Kras urejeno vodno oskrbo, so prometno dobro dostopni predeli postali izredno atraktiven prostor bodoče poselitve v čistem okolju.

Koprsko primorje gradi flišno gričevje s prevladujočo slemenitvijo vzhod — zahod, odprto proti morju in z rastočo reliefno energijo v smeri od morja proti notranjosti. V splošnem se zato naravni pogoji za kmetijstvo slabšajo z oddaljevanjem od morja. Od obale proti notranjosti se večajo relativne višine slemen, zato je nagib pobočij večji, kulturne terase ožje. Z oddaljevanjem od morja se daljšajo tudi razdalje do zaposlitvenih središč, kar vpliva na ohranjanje poselitve in s tem povezano rabo

kmetijskih površin. Podrobneje smo proučevali štiri vzročna območja. Tri so slemensko-pobočna in so razporejena v nekakšnem prerezu oddaljenosti od Kopra: Bonini, Marezige in Topolovec. Četrto vzorčno območje — Osp, je dolinsko, leži pa ob meji z Italijo, po oddaljenosti od Kopra je med Marezigami in Topolovcem.

Vzorčno območje Osp (187 ha), ki leži v dolini Osapske reke (50 m nad.v.), je doživelo zmerne spremembe v rabi tal. Najbolj se je skrčil obseg travnikov, za 16 ha. Polovica te površine je prešla v njive, polovica pa se zarašča. Za ravninsko dno doline je značilen proces intenzifikacije metijske rabe. Tam je bila izvedena zložba parcel in tedaj so njive zamenjale večji del travnikov (iz reke kmetje namakajo polja). Južna pobočja so skromna po obsegu, saj se nad vasjo dviga dvestometerska apniška stena, severna pobočja doline pa so obsežnejša. Tam se parcele, ki so ob vznožju pobočja široko terasirane, zaraščajo enako kot neterasirano pobočje, nekdanji srenjski pašnik. Vidno so se povečali vinogradi (za 15 % prejšnjega obsega), ki so praviloma locirani v južnih ekpozicijah na terasah blizu

naselja, na nekaterih oddaljenih parcelah pa so vinogradi tudi opuščeni. Jugovzhodno od naselja Osp je ravninski predel, na katerem na eni strani urejajo nove vinograde, na drugi pa se vinogradi zaraščajo. Podobno je z njivami. Nasplošno v vzorčnem območju ni povsem jasnih in enoznačnih prostorsko razporejenih procesov, razen intenziviranja njivske izrabe tal v ravnem delu doline. Na lokacijsko sosednjih parcelah je moč zaslediti nasprotujoče si procese sprememb v kmetijski rabi tal. To je posledica stihijske deagrarizacije, saj se je delež kmečkega prebivalstva samo v desetletju 1971/1981 znižal od 42 % na 7%! V osemdesetih letih je moč opaziti tendenco po ohranjanju najboljših ravninskih površin v kmetijski funkciji. Napovedati pa je mogoče postopno aktiviranje tudi drugih površin v drugačni rabi kot tradicionalno: vinogradništvo se je pokazalo kot zelo privlačna dejavnost, zlasti za polkmete in polkmečke upokoјence. Vpliv izrazito obmejne lege na kmetijsko izrabo tal ni bil razviden, čeprav je bil pričakovan. Kar nekaj lastnikov zemlje v Ospu živi preko meje, v Trstu in okolici. Njihov interes, sklepamo, ni primarno kmetijski, pač pa rentniški, kar pa je še potrebno raziskati.

Vzročno območje Bonini je najnižje ležeče (50 — 100 m n.v.) in Koprū najbližje (6 — 8 km) območje izmed treh slemensko-pobočnih vzorčnih območij Koprškega primorja. Število prebivalstva v naselju Bonini in njegovih zaselkih se je ves čas po letu 1945 pa do leta 1981 zniževalo, do takrat je tudi delež kmečkega prebivalstva padel na 4 %. V osemdesetih letih pa se je prebivalstvo zaradi priseljevanja povečalo. Bonini so postali suburbanizacijsko področje Koprū. Poleg novih stanovanjskih površin se je izredno povečala površina vinogradov. V 175 ha velikem vzorčnem območju je bilo novih vinogradov za 20 ha. Polovico jih je uredil v enotni parceli kmetijski kombinat in sicer na nekdanjih pašnikih (50 %) in travnikih (50 %). Drugo polovico vinogradov so uredili zasebniki. Kmetje so v vinograde preurejali travniške in njivske parcele, zato so večji, lastniki vikend hišic in novi doseljenci pa so zasadili manjše vinograde v neposredni okolici svojih parcel. Pri lokaciji novih vinogradov je opazen vpliv nagiba zemljišča, ki je bil praviloma majhen ali zmeren. Na strmih pobočjih prevladujhe proces zaraščanja pašnikov ali zgoščevanje grmovne zarasti. Najbolj očiten proces v pokrajini je torej specializacija v vinogradništvo na zasebnih ali družbenih posestvih. Glede na naravne pogoje je proces povsem ustrezen. Za prevladujočo strukturo, polkmete in polkmečke upokoјence, je delo v vinogradu privlačno saj ga je lažje fleksibilno razporejati kot pri drugih kmetijskih usmeritvah.

Vzorčno območje Marezige leži na 280 m visokem slemenu, zaselki pa so od Koprū oddaljeni 9 — 11 km. V tem kmetijskem področju (230 ha) se je število prebivalstva od leta 1945 zniževalo po stopnji, skladni s padajočo nataliteto, do leta 1981. Do tedaj se je znižal tudi delež kmečkega prebivalstva na 21 %. V osemdesetih letih pa se je zaradi doseljevanja pričelo število prebivalstva zvečevati.

Zaradi ugodne dostopnosti do Kopra je postalo to območje stanovanjskih novogradenj skromna oblika suburbanizacije Kopra. Kmetijska raba tal je v proučevanem razdobju 1975/1988 ostala strukturno skoraj nespremenjena. Le na rentabilnostno robnih parcelah, ki so locirane na strmih odsekih pobočij, je potekalo zaraščanje pašnikov (2,1 ha) in opuščanje travnikov v pašniško rabo (6,1 ha), kot prehodno fazo do grmovnega zaraščanja. Rahlo povečanje površin je opazno samo v kategoriji vinogradov. Ti so v oddaljenejših legah zapadli opuščanju (1,6 ha), v okolici hiš in v bližini zaselkov pa so nastali novi (4,7 ha). Med njivami in travniki je zaradi kolobarjenja z deteljo potekala živahna izmenjava v rabi tal, razmerje pa je ostalo isto.

Vzhodno območje Topolovec je najvišjeležeče (410 — 460 m n.v.), od zaposlitvenih središč najbolj oddaljeno (Koper 34 km, Buzet 15 km) in reliefno najmanj homogeno vzročno območje zaradi česar ga lahko označimo tudi kot za področje z najmanj ugodnimi pogoji za kmetijstvo. V tem oziru je treba poudariti razliko med južnimi pobočji, ki so položna in severnimi, ki padajo proti 250 m nižji povirni grapi Dragonje in so neprimerno stmejša. Topolovec je tipično območje depopulacije, indeks gibanja števila prebivalstva 1981/1948 je bil 0,28! Delež kmečkega prebivalstva je bil vseskozi visok, še leta 1981 69 %, kar je posledica izselitve večine mlajšega aktivnega prebivalstva. Na 247 ha vzorčni površini so potekale spremembe v kmetijski rabi tal v pričakovani smeri. Najbolj so se skrčili travniki, neto za 16,5 ha, najbolj pa se je povečal gozd, za 13,1 ha. V gozd se je zarastlo 5,6 ha grmovja, 4,1 ha pašnikov in 3,4 ha travnikov. Proces opuščanja kmetijske rabe površin oziroma zaraščanje je potekalo na oddaljenih parcelah, na strmejših površinah ter na parcelah z neugodno ekspozicijo. Nasproten proces intenzifikacije kmetijske rabe je potekal na kmetijsko ugodnejših legah, to je na slemenih ter na južnih pobočjih, kjer so se njivske površine povečale za 4 ha. Prostorska diferenciacija procesov spreminjanja kmetijske rabe tal je na tem vzorčnem območju zelo jasna, kriterij pa je primernost površja za mehanizirano obdelovanje. Povečanje njivskih površin je prav gotovo povezano tudi z inovacijo v tem okolju — farmo govejih pitancev v Belvedurju, ki jo vodi zasebnik. Simbolično povečanje vinogradniških površin je znak končane depopulacije in novega verdnotenja kmetijskih površin.

Literatura:

Tit J., 1963, Socialnogeografski problemi Koprškega Primorja, Lipa, Koper

Vrišer I., 1987, Ob štiridesetletnici priključitve Slovenskega Primorja, Geografski vestnik, Ljubljana

Klimatografija Slovenije:

— padavine 1951 — 1980, Ljubljana 1988

— temperature 1951 — 1980, Ljubljana 1988

Hidrometeorološki zavod Slovenije, Ljubljana

Contemporary Changes in the Agricultural Land Use as an Indicator of Discrepancies in the Regional Development of Littoral Slovenia (Primorska)

Branko Pavlin

Summary

The paper provides results of a comprehensive research project concerned with the contemporary factors of change in the agricultural land use of Littoral Slovenia. Sample areas, located in the following four frontier regions were included in the project: Goriška Brda, Kras (Karst), Vipava valley, and the Koper area (Map 1.) The changes in the agricultural land use are the end result of numerous influences of a complexity of geographic factors (so-called geocomplex) and of the historical political and social development. The resetting of the state border between Italy and Yugoslavia after 1945 was the cause of considerable change in the agricultural land use of the Slovene littoral region. The traditional commercial and urban centers of Trieste, Gorizia and Monfalcone remained on the Italian side. The agriculture of the Koper coastal area, Kras and Vipava valley had to be restructured to meet the demand of other markets. Many Italian nationals immigrated to Italy from the Koper region at that time, and for this reason much of the farmland remained abandoned and its ownership status legally uncertain.

With the drawing of the new state border, new frontier areas cut off from the major transportation routes, experienced economic stagnation. After 1963, the lifting of restrictions on the movement of goods and people across the national border meant an advantage and not a setback for the economic and social development of the frontier regions.

The next historical and political factor which influenced the agricultural land use concerns the ideology-infested state interventionism, which stifled the private and favored the public ownership of the land. Large, contiguous, publicly-owned estates were being created, while the private-sector farmland was being fragmented

into even smaller plots of land. Due to the excessive industrialization and the consequent de- agrarianization of the land, agricultural production was being neglected, which resulted in considerable loss of farmland.

For the analysis of the current changes in the agricultural land use, the method of photointerpretation of aerial photographs (black and white panchromatic) was selected. The shots taken in 1975 and 1988 were compared. Aerial photography is an up-to-date, reliable form of data (cadastre is obsolete and misleading), which enables the analysis at the level of specific plots of land whose location, context (exposure, terrain grade, proximity to settlement, parcelling, etc.) provide sufficiently significant information.

In the frontier region of Goriška Brda (sample area of Medana) its traditional agricultural activity — wine and fruit growing, has experienced further intensification in the sample period between 1975 and 1988. Another 7.8 % of the sample area has been planted with grapevine, most of it in the former forest areas, fields and grasslands. The inhabitants are doing their utmost to keep abreast with the agricultural innovations coming from Italy, but are, due to a shortage of agricultural land, forced to encroach on wooded areas less suitable for wine growing. The reaffirmation of agriculture is indicated also by the high share of rural population, namely 25 % of the total population.

The Vipava valley, a flat land suitable for agriculture (sample area of Bilje) displays a similar trend of intensification of agricultural land use. Specialization in fruit growing is particularly apparent. This activity began to develop successfully on publicly owned estates in the '60s. In the '70s the wave of innovation spread to the private sector. The grasslands shrank the most during the studied period, yielding to orchards and fields. Unfortunately, the studied area also reveals the diminishment of agricultural land due to increased housing construction.

The physical appearance of Kras (Karst) (sample area of Opatje selo and Nova vas) has undergone significant changes in the period 1975 — 1988. The process of overgrowing of former karst pastures and grasslands continued. The fields are being grassed over, and are preserved only in the vicinity of settlements. The agricultural areas are dwindling while the wooded areas are expanding. The relatively low price of construction lots has attracted outsiders into the settlements serviced by good transportation connections. These have built sizable gardens on allochthone soil. A special type of landscape is being created — urban, garden enclaves amid the overgrowing karst forest, while the former typical karst landscape is vanishing rapidly.

In the Koper region, the contemporary changes in the agricultural land use depend on the accessibility to employment centers and steepness of agricultural terrain. The

historical factor uncertain land ownership remains actual. Farmland in the immediate vicinity of employment centers (5 km to 7 km away) is experiencing intensification of agricultural land use, namely wine, fruit and vegetable growing. The agricultural land expanded, also at the expense of the forest. In the belt, at mid-range distance (Merezige — 9 km to 11 km) from urban centers, the changes in the agricultural land use are small; only the overgrowing of steep pastures and grasslands is noticeable. In the zone over 20 km from urban centers, the process of extensification of agricultural land is being noticeable over large areas, while on smaller, agriculturally most favorable plots land use remains unchanged.